

Universitätsbibliothek Wuppertal

Accipite studiosi omnes Auli Gellii noctes micantissimas

Gellius, Aulus

Impressum Venetiis, Anno d[omi]ni. M.D.IX. die. xx.Aprilis

Liber undecimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-475](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-475)

reipu. arbitraret. milites scripsisse. eosq; ad annum quadragesimū sextū iuniores: supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notaui: ut discrimina: quæ fuerunt indicio: moribusq; maiorum pueritiæ: iuuentæ: senectæ ex ista censione Seruū Tullii prudentissimi regis nosceretur.

¶ Quod particula atq; non complexiua tantum sit: sed uim habeat plusculæ uariamq;.

Cap. XXIX.

Atq; cōiunctiua aliquando

¶ Tq; particula a grāmaticis quidem coniunctio esse dicitur. connexta. Et plerūq; sane coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quasdā potestates habet non satis notas: nisi in ueterum litterarum tractatione: atque cura exercitatis. Nam pro aduerbio ualet: quum dicimus aliter ego feci: atq; tu. significat enim aliter q̄ tu. Et gemina si fiat auget, intenditq; rem de qua agitur: ut animaduertimus in. Q. Ennii an nali bus: nisi memoria in hoc uersu labor.

Atq; pro q̄ aliquando

Atq; atq; accedit muros romana iuuentus:

Cui significationi cōtrariū est: quod itidem a ueteribus dictum est. Deq; & p̄te rea pro alio quoq; aduerbio dicit. i. statim. Quod in his Virgiliti uersibus existimat obscure: & insequenter particula ista posita. Est autē. Sic omnia fatis. In peius ruere: ac retro sublapsa referri:

Non aliter: q̄ qui aduerso uix flumine lembum

Remigiis subigit: si brachia forte remisit:

Atq; pro statim

Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII
LIBER VNDECIMVS.

¶ De origine uocabuli terræ italiæ: deq; ea multaq; suprema appellatur: deque eius nominis ratione: ac de lege Aterina: Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit.

Cap. I.

On Italia dicta est

Imæus in historiis: quas oratiōe græca de rebus populi Romai composuit: & M. Varro in antiquitatibus rerū humanarū: terrā italiā de græco uocabulo appellatā scripserūt: qm̄ boues græca ueteri lingua ἰταλοί. i. uituli uocitati sunt: quorū in italia magna copia fuerit bucetāq; i ea terra gigni: pasciq; solita sint cōplurima. Cōiectare autē ob eandem causam possumus: q; italia tunc eēt armētosissima. Multāq; quæ appellatur suprema: institutā in singulos dies. duarū

Armētosissima

ouium triginta boum. pro copia scilicet bouū proq; ouiuū penuria. Sed quū eiusmōi multa pecoris armēticiq; a magistratib; dicta erat: a digebāt boues ouesq; alias precii parui: alias maioris. eaq; res faciebat iæqualē multæ p̄centionē. In circo postea lege aterina cōstituti sunt i oues singulas aris deni: i boues aris cēteni. Minima at̄ multa est ouis unius. Supræa multa ē eius n̄ueri: cui; diximus:

Lex aterina

ultra

ultra quem multam dicere in dies singulos ius non est. & propterea suprema appellatur: id est summa & maxima. Quando igitur nunc quoque a magistratibus Populi Romani, more maiorum multa dicitur: uel minima uel suprema obseruari solet ut oues genere uirili appellentur, atque ita. M. Varro uerba haec legitima: quibus minima multa diceretur: concepit. M. Terentio: quando citatus: neque respondit: neque excusatus est. ego ei unum ouem multam dico. ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri multam. Vocabulum autem ipsum multae idem. M. Varro in undeuicesimo: rerum humanarum: non latinum: sed sabinum esse dicit. Idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium: qui sunt a sabinis orti. Sed turba grammaticorum nouitia ea κατ' ἀντιφρασιν, i. per contrariam dictionem: ut quaedam alia: ita hoc quoque dici tradiderunt. Quum autem usus & mos sermonum is sit: ut ita & nunc loquamur ut plerique ueterum locuti sunt: multam dixit, & multa dicta est. Non esse ab re putauit notare: quod M. Cato aliter dixit, nam in quarto originum uerba haec sunt. Imperator noster: si quis extra ordinem depugnatum iuit ei multam facit. Potest autem uideri consulta elegantia uitalse uerbum quum in castris & in exercitu multa fieret: non in comitio: nec ad populum diceret.

Quod elegatia: apud antiquiores: non de amceniore ingenio: sed de nitidiorre cultu: atque uictu dicebat: quod in uitio ponebat. Cap. II.

Elegans homo dicebat cum laude: sed id fere uerbum ad aetatem. M. Catonis uitii non laudis fuit. Est namque hoc animaduertere: quum in quibusdam aliis tum in libro Catonis: qui inscriptus est carmen de moribus, ex quo libro uerba haec sunt. Auaritiam omnia uitia habere putabant: sumptuosus: cupidus: elegans: uiciosus: irritus qui habebatur: is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquis: non ab ingenii elegantia: sed qui nimis lato, amenoque cultu: uictuque esset. Postea elegans reprehendi quidem desit: sed laude nulla dignabatur: nisi cuius elegatia erat moderatissima. Sic M. Tullius. L. Crasso: & Q. Scaeuolae: non meram elegantiam: sed multa parsimonia mixtam laudi dedit. Crassus inquit erat parcissimus elegantium. Scaeuola parcorum elegantissimus. Praeterea ex eodem libro Catonis: haec etiam sparsim: & inter cetera commemoramus. Vestiri inquit in foro honeste: mos erat, domi quod satis erat, equos carius quam coquos emebant. Poeticae artis honos non erat. Siquis in ea re studebat: aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro praeterea ueritatis sententia est. Nam uita inquit humana prope uti ferrum est. Ferrum si exerceas conteritur: si non exerceas: tamen rubigo interficit. Item homines exerceendo uidemus conteri. Si nihil exerceas inertia atque torpedo plus detrimenti facit quam exercitio.

Qualis quantaque sit pro particulae uarietas, de qua exemplis eius uarietatis. Cap. III.

Quando ab arbitris: negociisque ocium est: & mutandi corporis gratia: aut spatiamur: aut uectamur: quare nonnunquam apud memetipsum

Ouis masculini generis *Ouis In Clas: gne*

Multa Sabinum uolunt

Elegans antiquis

M. Cato de uita humana simili ferro

Cesperina
ambulatione

Pro præ-
positio

psum soleo res eiusmodi paruas:quidem:minutasq; & hominibus non bene eruditius aspernabiles: sed ad ueterum scripta penitus noscenda: & ad scientiam linguæ latinæ: cum primis necessarias: uelut est: quod forte nuper in prænestino recessu uel sperrina ambulatione: solus ambulans considerabam. Quales quantaque esset particularum quarundam in oratione latina uarietas: quod genus est: præpositio pro. Aliter enim dici uidebam pontifices pro collegio decreuisse. Aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse. Aliter. M. Catonem in originum. iiii. Prælium factum depugnatumque pro castris scripsisse. Et item in quinto, Vrbes insulasque omnis propago Illyrico esse. Aliter etiam dici pro æde Castoris: aliter pro rostris: aliter pro tribunali aliter pro concione. atque aliter tribunum plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnis dictionis qui aut omnino similes: & pares: aut usquequaque diuersas existimaret: errare arbitrabar. Nam uarietate istam eiusdem quidem fontis & capitæ non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget: si quis adibeat ad meditationem suam intentionem: & habeat ueteris orationis usum atq; notitiam celebriorem.

¶ Quem in modū. Q. Ennius uersus euripidis æmulatus sit. Cap. III.

Euripidis uersus sunt in Hecuba: uerbis sententia: breuitate insignes: illustresq; Hecuba est ad Vlyxem dicens.

*ἡ δ' ἀξιωμακ' ἀννακῶς λέγει τὸ σῶν.
πείσει λόγος παρ' ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰών.
κακῶν δοκούντων αὐτὸς δὲ ταυτὸν φέρεται.*

Auctoritas uero: & si male dicat: tua Persuadebit, nam ab inexstimatis proficiscens oratio: Et ab existimatis: eadem haud quaquam tantundem ualet. Hos uersus. Q. Ennius quum eam tragediam uerteret: non sane incommode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt.

Hæc tu & si peruerse dices: facile achiuos flexeris. Nam cum opulenti loquuntur pariter: atq; ignobiles. Eadem dicta eademque oratio æqua non æque ualet. Bene sicuti dixi: Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντι ἀδοξούντων. i. pro eo quod inexstimatis. & ἀντι δοκούντων. i. pro existimatis: satisfacere sententiæ non uident. Nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι. i. inæstimati sunt: neque omnes opulenti εὐδοξοῦσι. id est existimati sunt.

¶ De Pyrrhonibus philosophis quædam: deque academicis strictim notata. deque inter eos differentia. Cap. V.

Pyrrho-
nii Phi-
losophi

Quos pyrrhonios philosophos uocamus: ii græco cognomēto σκεπτικὸν. id est commentantes appellant: Id ferme significat: quasi quæstores & consideratores. Nihil enim discernunt: nihil constituunt: sed in quæredo semper considerandoque sunt: quidnam sit omnium rerum: de quo decerni constituique possit: Ac ne uidere quoque plane quicquam neque audire sese putat: sed ita pati: afficique quasi uideat uel audiât, eaque ipsa. quæ affectiones istas in sese efficiat: qualia & cuiusmodi sint: cōtantur: atque insistant. Omniumque

Omnium
incōp
sui p
nem u
gis: sic
ras pro
re mul
simeq;
inscrib
& quat
σε τικ
quonia
inde ui
sed affe
nino re
Id uerb
propria
lis sit eo
creant
rhonii
xime p
prehed
ne id qu
¶ Qu
storem
E
est apud
stor uir
mina cō
storem:
scemina
uiros dic
a uiro di
¶ Ver
V
inuitata

Omniūq; rerū si dem: ueritatēq; mixtis: confisq; signis: ueri atq; falsi ita incōprehensibilē uideri aiunt: ut quibusq; homo est: non præceptis: neq; iudicii sui prodigis his uti uerbis debeat: quibus auctore philosophiæ istius Pyrrhonem usum esse tradunt: *ἢν μᾶλλον ὁ ὑτως ἐχει τὸ δὲ ἢ ἐκείνος ἢ ὁ ὑδ' ἐτέρος*. i. haud magis: sic se hoc: q̄ illo habet modo: aut q̄ neutro. Iudicia enim rei cuiusq; & sincere proprietates negant posse nosci: & percipi. idq; ipsum docere: atq; ostendere multis modis conant. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissime argutissimeq; decem libros cōposuit: quos *πυρρωνίων τρεῶν*. i. Pyrrhonicorū modorū inscribit. Vetus aut̄ quæstio: & a multis scriptoribus græcis tractata: an quid & quantū inter Pyrrhonicos: & academicos philosophos intersit? Vtrinq; enī *σκεπτικὸὶ ἐφεκτικὸὶ ἔπ' ὀρθητικὸὶ*. i. cōmentantes: obligantes: ambigētes dicuntur: quoniā utriq; nihil affirmant: nihilq; cōprehēdi putant. Sed ex oībus rebus p̄ inde uisa fieri dicunt: quas *φαντασίας* appellant: nō ut rerum ipsarū natura est: sed affectio animi corporisue est eorū: ad quos ea uisa pueniunt. Itaq; oīs omnino res quæ sensus hominū mouent *τῶν πρὸς*. i. eorū quæ ad aliquid/esse dicūt. Id uerbū significat. Nihil esse quidq̄: quod ex sese constat: nec qd̄ habeat uim propriā: & naturā: sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri eē: qualis sit eorū species: dum uident: qualiaq; apud sensus nostros: quo pueniunt: creant̄ non apud sese unde profecta sunt. Cum hæc aut̄ consimiliter: tam Pyrrhonii dicant/q̄ academici. differre tñ inter sese: & ppter alia quædā & uel maxime ppter ea existimati sunt: q; academici quidē ipsum illud nihil posse cōprehēdi: quasi cōprehēdūt: & nihil posse decerni: quasi decernūt. Pyrrhonii ne id quidē ullo pacto uideri uerū dicunt: q; nihil esse uerum uidef.

¶ Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint: neque uiri per Castorem. Cap. VI.

LN ueteribus scriptis: neq; mulieres Romanæ per Herculem deierāt neq; uiri p̄ Castorē. Sed cur illæ nō iurauerūt Herculem obscurū nō est. nā herculano sacrificio abstinet. Cur aut̄ uiri Castorē: iurantes non appellauerūt nō facile dictu est. Nusq̄ igit̄ scriptum inuenire est apud idoneos quidē scriptores: aut mehercules/foeminā dicere: aut mecastor uirum. Edepol autem: quod iusiurandum Per Pollucem est: & uiro & foeminæ cōmune est. Sed. M. Varro asseuerat antiquissimos uiros: neque per Castorem: neque per Pollucem deierare solitos: sed id iusiurandum fuisse tantum foeminarum: ex iniūis elusinis acceptum. Paulatim tamen inscitia antiquitatis uiros dicere edepol accepisse: factumq; esse ita dicendi morem. Sed mecastor a uiro dici in nullo uetere scripto inueniri.

Edepol

¶ Verbis antiquissimis: relictisq; & desitis minime utēdum. Cap. VII

Verbis uti/aut nimis absoletis exculcatissq; aut insolentibus: nouitatissq; duræ & illepidæ par esse delictū uidef. Sed molestius equidē culpatisq; esse arbitror: uerba noua incognita: inaudita dicere q̄ inuulgata & sordentia. Noua autem uideri dico etiam ea quæ sunt inusitata & desita: tametsi sint uetusta. Est adeo id uitium plerumq; feræ erui

Facile dictū

ditionis: quam græci ὀψίαθία: id est tardidiscientiam appellat. ut quod nunquam didiceris: diu ignoraueris: quum id scire aliquando coeperis magnificias. Quomodo in loco quumque: & quacumque in re dicere: ueluti Romæ nobis presentibus: ueris celebratusque homo in causis: sed repentina: & quasi tumultuaria doctrina præditus: quum apud præfectum urbis uerba faceret: & dicere uellet inopi quædam: miseroque uictu uiuere: & furfureum panem esitare. uinumque eructum: & fetidum potare: Hic inquit eques Romanus apludam edit: & flores bibit. Aspererunt omnes qui aderant alius alium: primo tristiores turbato & requirente uultu: quidnam illud utriusque uerbi foret. Post deinde quasi nescio quid thusce: aut gallice dixisset uniuersi riserunt. Legerat autem ille apludam ueteres rusticos frumenti furfurem dixisse. Idque a Plauto in comœdia: si ea Plauti est: quæ astraba in scripta est positum esse. Hæ flores audierat prisca uoce significare uinifacem e uinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idque apud Cæcilium in polymentis legerat: ea quæ sibi duo uerba ad orationum ornamenta seruauerat. Alter quoque a lectioibus: id genus: paucis ἀπειρόκαλος, i. infinitus & insolens. & incredulus: quum aduersarius eam differri postularet: inquit succurre. Quomodo uisusque nos bouinator hic demoret: atque id uoce magna terquerue iclamauit Bouinator: Cõmurmuratio fieri cœpta est a plerisque: qui aderant: quasi monstrum uerbi admirantibus. At ille iactans & gesties. Non enim Lucilius inquit legistis: qui tergiuersatorem bouinatorẽ dicit: Est autem in Lucilio, xi. uersus hic.

Tumultuaria doctrina

*Tag
vñ
Gams
furfurem*

Apluda Apluda

Flores Astraba
Flores uini
Fraces Fraces olei

Bouinator Bouinator

Aulus Albinus, M. Cato

Quid senserit: dixeritque, M. Cato de albedo: qui homo Romanus græca oratione res Romanas: uenia sibi ante eius linguæ impitiæ petita cõposuit. Cap. VIII. Viste uenusteque admodum reprehendisse dicitur Au. Albinus, M. Cato albinus qui cum L. Lucullo cõsul fuit: res Romanas oratione græca scriptitauit. In eius historię principio scriptum est ad hæc sententiam Neminẽ succedere sibi cõuenire siquid in his libris pagæ compositæ: aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum inquit homo Romanus natus in latio: græca oratio a nobis alienissima est. Ideoque ueniam gratiamque malæ existimationis: siquid esset erratum. postulauit. Eam quum legisset, M. Cato. Næ tu inquit Aule nimium nugator es: quum maluisti culpam deprecari: quam culpa uocare. Nam petere ueniam solemus: aut quum imprudens errauimus aut quum compulsi peccauimus. Tibi inquit oro te: quis perpulit: ut id committeres: quod prius quam faceres: peteres ut ignosceretur. Scriptum est hoc in libro Cornelii Nepotis de illustribus libris.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore in libris Critolai repta. Cap. IX.

Demosthenes

Ritolaus scripsit legatos mileto publicæ rei causa uenisse Athenas fortasse an dixerit auxiliũ petendi gratia. Tum qui pro sese: uerba faceret: quos uisum erat aduocasse Aduocatos: uti erat mandatum: uerba pro milesiis ad populum fecisse. Demosthenem milesiorum postulatis acriter respondisse: neque milesios auxilio dignatos: neque ex republica

republicam
nem ue
se: & q
Demost
disse. &
re. Tum
sthenes
nes: ut i
assignau
merced
plus inq
Quomodo
no Dem

cio huc
causa q
facio ut
admini
bona ex
cipiat:
ut accip
date rei
ne tacer
lunt. V
nem. L
pecunia
gloria
eloquet
tur: si tu
cept. Id
Ver

hoc ad
cit. V
incidi
tias in e

republica id esse cōtendisse, in posterum diem prolata: legatos ad Demosthe-
nem uenisse: magnoq; opere orasse uti cōtra ne diceret. Eum pecuniā petiuis-
se: & quantum petiuerat: abstulisse. Postridie cum res agi denuo cōcepta esset:
Demosthenem lana multa collum ceruicesq; circūuolutum/ad populum pro-
disse. & dixisse se συιδά γχην: id est anginam pati. Eo cōtra milesios loqui nō qui-
re. Tum e populo unum exclamasse. Non συιδά γχην: id est anginam, q; Demo-
sthenes pateretur: sed ἀργυρά γχην: id est argentāgina esse. Ipse etiā Demosthe-
nes: ut idem Critolaus refert: nō id postea cōcelauit, quin gloriā quoque sibi
assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum quātū
mercedis: uti ageret accepisset: & Aristodemus talentum respondisset. **A**rego
plus inquit accepi: ut tacerem.

De Demosthene
corrupto pecunia

Postridie

συιδά γχην

Aristode-
mus

¶ Quod, C. Gracchus in oratiōe sua: historiā infra scriptā Demadi rhetori:
nō Demostheni attribuit, uerbaq; ipsius, C. Gracchi relata. Cap. X

¶ Quod in capite superiore a Critolao scriptū esse diximus: sup De-
mosthene: id, C. Gracchus in oratiōe: qua legē auferiā dissuasit: i
Demadē cōtulit uerbis hisce. Nā uos quirites: si uelitis sapientia:
atq; uirtute uti: & si quæritis: neminē nostrum inuenietis sine pre-
cio huc prodire. Oēs nos: qui uerba facimus: aliquid petimus. Neq; ullius rei
causa quisq; ad uos pdit: nisi ut aliquid auferat. Ego ipse: qui apud uos uerba
facio uti uectigalia uestra augeatis: quo facilius ueltra cōmoda: & rēpublicam
administrare possitis: nō gratis prodeo. Verum peto a uobis: nō pecuniā: sed
bonā existimationē: atq; honorē. Qui prodeūt dissuasuri: ne hanc legem acci-
piatis: petunt: nō honorem a uobis: uerū a Nicomede pecuniā. Qui suadet
ut accipiatis: ii quoq; petunt nō a uobis bonā existimationē: uerum a Mithry-
date rei familiaris suæ: precium & premium. Qui aut ex eodem loco atq; ordi-
ne tacent: ii uel acerrimi sunt. Nā ab omnibus precium accipiūt: & omnis fal-
lunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos eē: ipartitis bonā existimatio-
nem. Legationes aut a regibus: cum putāt eos sua causa reticere: sumptus atq;
pecunias maximas præbēt uti: ut in terra græcia. Quo in tempore tragædus
gloriā sibi ducebat: talentum magnum: ob unam fabulam datum esse: homo
eloquētissimus ciuitatis suæ Demades ei respondisse dicitur. Mirum tibi uide-
tur: si tu eloquēdo talentum quæstisti. Ego ut tacerem: decem talenta a rege ac-
cepi. Ididem nunc isti præcia maxima ob tacēdum accipiūt.

¶ Verba, P. Nigidii: qbus differre dicit: mētiri & mēdaciū dicere. Cap. XI

¶ Verba sunt hæc ipsa, P. Nigidii hoīs in studiis bonarū artium pcellen-
tis. Quē. M. Cicero ingenii doctrinarūq; noīe: sumæ reueritus est
Inter mēdaciū dicere: & mētiri distat. Qui mētū ipse nō fallitur:
sed alterum fallere conatur. Qui mēdaciū dicit: ipse fallitur. Itē
hoc addidit, qui mētū inqt fallit: quātū in se est. Itē hoc quoq; sup eadem re di-
cit. Vir bonus inqt p̄stare debet, ne mētūat. Prudēs ne mēdaciū dicat. Alterū
incidit in hominē: alterum nō. Varie mehercle: & lepide Nigidius tot senten-
tias in eandē rem: quasi aliud atq; aliud diceret: disparauit.

Mentiri
Mēdaciū
dicere.

De Viriobono

¶ Quod Chrysippus philosophus omne uerbum ambiguum; dubiumq; esse dicit Diodorus cōtra: nullum uerbum ambiguum esse putat. Cap. XII.

Chrysi-
pus.
Diodo-
rus.
tionus

Hrysippus ait: omne uerbum ambiguum natura esse: quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autē cui Crono cognomentū fuit. Nullū iquit uerbū est ambiguū: nec quisq; ambiguū dicit. aut sentit. Nec aliud dici uideri debet: q̄ quod se dicere sentit is qui dicit. At quū ego iquit aliud sensi: tu aliud accepisti: obscure magis dictū: q̄ ābigue uideri pōt. Ambigui enī uerbi natura illa eē debuit. ut q̄ diceret: duo uel plura diceret. Nemo at̄ duo uel plura dicit: q̄ se sentit unū dicit.

¶ Quid. T. Castritius de uerbis: deq; sentētia quadā. C. Gracchi existima uerit. Quodq; esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit. Cap. XIII.

Pud. T. Castritium disciplinae rhetoricae doctorē graui atq; firmo iudicio uirum legebatur oratio. C. Gracchi in. P. popiliū. In eius orationis p̄cipio collocata uerba sunt accuratius: modulatiusq; q̄ ueterum oratorum cōsuetudo fert. Ea uerba sicuti dixi composita hęc sunt. Quæ uos cupide per hosce annos appetistis. atq; uolulistis: ea si temere repudiarit̄: abesse non potest: quin aut olim cupide appetisse: aut nūc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic: & sonus rotundæ uolubilisq; sententiæ: eximie nos & unice delectabat. Tanto id magis: qd̄ iam tūc. C. Graccho uiro illustri: & se uero eiu smodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim quum eadem ipsa uerba sapius petentibus nobis lectitarentur: admoniti a Castritio sumus. ut considerarem̄: quæuis: quodue emolumentum eius sententiæ foret. Neq; pateremur ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblanditæ: animum quoq; nobis uoluptate inani per fonderent. Cumq; nos admonitione ista attentiores fecisset: Inspicite inquit penitus quid efficiat uerba hęc: dicatq; mihi quæso aliquis uestrum an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas aut gratia? Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uolulistis: ea temere si repudiarit̄: abesse non potest: quin aut olim cupide appetisse: aut nūc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mētem non uenit: id profecto usu uenire: ut quod cupide appetieris: cupide appetisse: & quod temere repudiaueris: temerē repudiasse dicaris? At sit opinor inq̄ ita scriptum esset. Quæ uos per hosce annos appetistis: atq; uolulistis: ea nunc si repudiarit̄: abesse non potest: quin aut olim cupide appetisse: aut nūc temere repudiasse dicamini. Si inquit ita diceretur: grauior scilicet solidiorq; fieret sententiā: & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hęc cupide: & temere: in quibus uerbis omne momentum rei est: in cōcludenda sententiā tantum dicuntur: sed supra quoque nōdum desiderata ponuntur. Et quæ nasci. oririq; ex ipsa rei conceptione debebant: ante omnino: q̄ res postulat: dicuntur. Nam qui ita dicit: si hoc feceris: cupide fecisse diceris: rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uero ita dicit: si cupide feceris: cupide fecisse diceris nō lōge secus dicit: atq; si diceret si cupide feceris: cupide feceris. Hęc ego iqt̄ admonui: nō tu. C. Graccho uitio darē.

Verba C. Gracchi:
Sonus rotundæ sententiæ

Fuisse cordi

Cupide
Temere

Dii enim

Dii enim mentem meliorem mihi, nam si quicquid in tam fortis facundia uiro uiti: uel erroris esse dici potest: id omne & auctoritas eius exhaustit: & uetustas consumpsit. Sed uti cauere ne uos facile perfringeret modulatus aliquis currentis facundia sonitus. Atque ut uim ipsam rerum uirtuteque uerborum prius perficerentis: & siquidem grauis: atque integra: & sincera sententia diceretur: tum si ita uideretur: gestibus quoque ipsius orationis gestibus plauderetis. Si uero frigidi & leues: & futiles sensus in uerba apte: numeroque posita includeretur: non esse id fecus crederetis: quod cum homines insigni deformitate: ad facienda ridicula imitantur histriones: & gestiant.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa uini usum. Cap. XIII.

Implicissima suauitate & rei: & orationis. L. Piso frugi usus est in primo annali: quum de Romuli regis uita: ac uictu scriberet. Ea uerba: quae scripsit: haec sunt. Eundem Romulum dicit ad cenam uocatum ibi non multum bibisse: quia postridie negocium haberet. Et dicunt Romule si istae omnes homines faciant: uinum uilius sit. Is respondit immo uero carum: si quantum quisque uolet bibat. nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo: & errabundo: atque id genus uerborum productionibus: & quod Laberius sic amorabundam dixit: ut dicitur ludibunda: & errabunda. Atque inibi quod Sisenna per huiusmodi uerbum noua figura usus est. Cap. XV.

Aberius in lacu auerno mulierem amante uerbo inusitatius ficto amorabundam dixit. Id uerbum Caesellius uindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit: qua ludibunda: ridibunda: & errabunda dicitur: ludens: & ridens: & errans.

Terentius autem Scaurus: diui Adriani temporibus: grammaticus uel nobilissimus inter illa quae de Caesellii erroribus composuit: in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit: quod idem esse putauerit: ludens & ludibunda: errans: & errabunda: ridens: & ridibunda. Nam ludibunda inquit & ridibunda: & errabunda ea dicitur: quae ludentem: uel ridentem: uel errantem agit: aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit: ut Caesellium in eo reprehederet: non hercle reperiemus. Non est enim dubium quin haec: genere ipso duntaxat idem significant: quod ea demonstrat a quibus producuntur. Quid esset autem ludentem agere: uel imitari: non intelligere uideri maluimus: quam simulare eum tanquam ipsum minus intelligentem. Qui magis Scaurum oportuit commentaria Caesellii criminantem: hoc ab eo praeteritum requirere: quod non dixerit: an quid: & quantum differret a ludibundo ludens: & ridibundo: ridens: & errabundo: errans: caeteraque horum similia. An a participialibus uerbis paululum aliquid distaret. Et quam omnino uim haberet particula haec extrema eiusmodi uocabulis addita. hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figurae tractatu. Sicuti requiri solet in temulento: & luculento: & turbulento: uacua ne & inanis sit ista productio. Cuiusmodi sunt: quae παραγωγαι: id est deductiones: & deriuationes graeci dicunt. An extrema illa particula habeat aliquid suae propriae significationis. Quum reprehensionem autem illam Scauri notaremus: in memoriam nobis rediit: quod Sisenna

Sensitax

Sobria responsio

Romuli sobrietas

Amora: bundus. Nomina in bunda

Ludibunda

παραγωγαι

in quarto historiarum. eiusdem figuræ uerbo ita usus est. populabundus inquit agros ad oppidum peruenit. Quod scilicet significat: quum agros popularet: non ut Scaurus in cõsimilibus uerbis ait: cum populantē ageret: uel cum imitaretur. Sed inquirentibus nobis: quā ratio: & origo esset huiuscemodi figuræ populabundus: & latabundus: & ludibundus: & errabundus: multorūq; aliorū id genus uerborū: ἐπιβολῶς, idest ingeniose et apte hercle: Apollinaris noster sibi uideri ait: particulam istam postremam: in qua uerba talia exeunt: uim: & copiam: & quasi abūdantiā rei: cuius id uerbum esset: demonstrare. **U**t latabundus is dicatur. qui abūde latus sit. & errabundus: qui longo. atq; abūdanti errore sit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit: ut productio hæc & extremitas largam & fluentem uim: & copiam declaret.

2us β. rem
 Latabundus
 Errabundus

Quod græcorū quorūdam uerborum difficillima est in latinam linguam mutatio: uelut quod græce dicitur πολυπραγμοσύνη. **Cap. XVI**

Adicimus sæpe animum ad uocabula rerū nō paucissima quæ neq; singulis uerbis: ut a græcis: neq; si maxime plurib; eas res uerbis dicamus: tam dilucide tamq; apte demonstrari latina oratione possunt: q̄ græci ea dicūt prius uocibus. Nuper etiam quum alatus esset ad nos Plutarchi liber: & eius libri indicē legissemus: qui erat πολυπραγμοσύνης, idest de negociatiōe: et curiositate: pcontāti cuipiā: qui & litteratū: & uocū græcarū expers fuit. Cuiusnā liber: & qua de re scriptus esset. Nōmē quidem scriptoris statim diximus. Rē de qua scriptū fuit dicturi: hæsimus. Actum primo: quia nō satis cōmode opinabar interpretaturū esse: si dicerē de negociositate: aliud istitui apud me exquirere: qd̄ ut dicit̄: uerbū de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus quod aut meminissem legere me: aut si etiā uellem fingere: quod nō insigniter asperum: absurdū durūq; esset: si ex multitudine & negotio uerbū unū cōpigerē. Sicuti multiiuga dicimus: & multicoloria: & multiformia. Sed nō minus illepide ita diceretur: q̄ si interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, idest multorū amicitiam: aut πολυτροπίαν, idest multiplices ac uarios mores: aut πολυσρκίαν, idest corpulentia. Quāobrem quum diutule tacitus in cogitando fuissē: respondi tandē nō uideri mihi: significari eā rem posse uno noīe. Et iccirco iuncta orōne: quid uellet græcū: id uerbū paraueram dicere. Ad multas igitur res aggressio. earumq; oīum rerum actio πολυπραγμοσύνη inq; græce dicit̄: de qua hunc librū cōpositū esse: inscriptio ista idicat. Tū ille opicis uerbis meis ichoatis: & iconditis adductus uirtutē qd̄ esse πολυπραγμοσύνην, i. curiositatē. Hortat̄ inquit nos pfecto nescio q̄s hic. Plutarchus ad negocia capeffenda: & ad res obeūdas plurimas: cū idustria: & celeritate. Nōmēq; ipsius uirtutis: de qua locuturus esset: libro ipsi: sicuti dicit̄: nō incōmode præscripsit. Minime inq; uero: neq; enī ista oīno uirtus est: cuius græco noīe argumentū hoc libri demonstrat. Neq; id: quod tu opinare: aut ego me dicit̄ sentio aut plutarchus facit. Deterret enī nos hoc quidem i libro quā potest maxime: ab auaritia: promiscuaq; & non necessaria rerum eiuscemodi plurimarum: & cogitatione: & petitione. Sed inq;: tui erroris culpā esse itelligo in mea scilicet infacundia:

Allan
 Sndex
 Azuis Conb9

πολυφιλίαν
 πολυτροπίαν
 πολυσρκίαν

infacundia
 quod a
 Qu
 blice re

redemp
 ex lege
 rebatur
 origine
 fluminu
 quod p
 reranda
 li nauib
 Qu
 fures af
 las scrip
 sa sunt.
 tio utili
 ria sente

nimis se
 acerbior
 oblitera
 Is Solon
 co antea
 stri: qui
 decim T
 rum fur
 furto pr
 tum: no
 aut man
 esset. si
 festi pre
 pratori
 que fur
 rent/uir

infacundia: qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere quod a graecis perfectissime uno uerbo: & planissime dicitur.

¶ Quid significat in ueteribus praetorum edictis: quod flumina retanda publice redempta habent. Caput XVII

Recta ueterum praetorum sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani: & aliud quid requirentibus: cum in manus incidissent: legere: atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum inuenimus. Qui flumina retanda publice redempta habent: si quis eorum ad me adductus fuerit: qui dicatur: quod eum ex lege locationis facere oportuerit: non fecisse. Retanda igitur quid esset: quaerebatur. Dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus in libro se Caii de origine uocabulorum septimo legisse. Retas uocari arbores: quae aut ex ripis fluminum corruerent: aut in alueis eorum extarent. appellataeque esse a retibus: quod praetereuntes naues impedirent: & quasi retinerent. Idcirco sese arbitrari retanda flumina locari solita esse: id est purganda: nequid aut morae: aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

¶ Qua poena Draco atheniensis in legibus: quas populo atheniensi scripsit: fures afficeret. Et qua postea Solon: & qua item decemuirii nostri. qui. xii. tabulas scripserunt. Atque inibi adscriptum quod apud aegyptios furta licita: & permissa sunt. Apud lacedaemonios autem cum studio quoque affectata: & pro exercitio uirili celebrata. Ac praeterea. M. Catonis de puniendis furis digna memoria sententia. Caput XVIII

Draco atheniensis uir bonus: multaque esse prudentia existimatus iurisque diuini & humani peritus fuit. Hic draco leges: quibus athenienses uterentur: primus omnium tulit. in illis legibus furem cuiuscumque modi furti supplicio capitis puniendum esse: & alia pleraque nimis seuerè censuit: sanxitque. Eius igitur leges: quoniam uidebantur impeditio acerbiores. non decreto: iussuque: sed tacito: illitteratoque atheniensium consensu: obliteratae sunt. Postea legibus aliis mitioribus a Solone compositis usi sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures: non ut Draco antea mortis: sed dupli poena uindicandum existimauit. Decemuirii autem nostri: qui post reges exactos leges: quibus populus Romanus uteretur: in duodecim Tabulis scripserunt. Neque pari seueritate in puniendis omnium generum furibus: neque remissa nimis leuitate usi sunt. Nam furem qui manifesto furto prehensus esset. tum demum occidi permiserunt. si aut cum faceret furtum: nox esset: aut interdum se telo: cum prehenderetur defenderet. Ex caeteris autem manifestis furibus: liberos uerberari addicere iusserunt ei: cui factum furtum esset. si modo id duci fecissent. neque se tello defendissent. seruos item furti manifesti prehenso uerberibus affici: & e saxo praecipitari: sed pueros impuberes praetoris arbitratu uerberari uoluerunt: noxamque ab his factam sarciri. Ea quoque furta: quae per lancem: liciumque concepta essent. perinde ac si manifesta forent: uindicauerunt. Sed nunc a lege illa decemuirali discessum est. Nam si quis

Retas
Retanda
flumina

Draco legislator

Solon in capis poena solis dupli

Lex Romanorum in placendis furibus

Per lancem liciumque

super manifesto furto iure: & ordine experiri uelit: actio in quadruplum datur.

Furtum dicitur Manifestum autem furtum est: ut ait Masurius: quod deprehenditur: dum fit faciendi finis: est quum perlatum est, quo ferri coeperat. Furti concepti: item oblatis: tripli poena est. Sed quod sit oblatum, quod conceptum: & pleraque alia ad eam rem: ex egregiis ueterum moribus accepta, neque inutilia cognita: neque iniocunda: qui legere uolet: inueniet Sabinum librum: cui titulus est de furtis.

Sabinus In quo id quoque scriptum est: quod uulgo inopinatum. Non hominum tantum: neque rerum mouentium: quae auferri occulte: & surripi possunt: sed fundi quoque: & aedium fieri furtum. Condemnatum quoque furi colonum: qui fundo: quem conduxerat uendito: possessione eius dominum interuertisset. At

Furem esse que id etiam: quod magis inopinabile est: Sabinus dicit. Furem esse hominis iudicatum: qui quum fugitiuus praeter oculos domini forte iret: obtentu toga tanquam se amittens: ne uideretur a domino obstulisset. Aliis deinde furtis omnibus: quae nec manifesta appellantur: poenam imposuerunt dupli. Id etiam me

Quos laudat Democritus

Pulchra sententia. M. Cato

Quid sit furtum

Quid sit furtum

mini legere me in libro Aristonis iure consulti: haud quam indocti uiri: apud ueteres aegyptios: quod genus homines constat: & in artibus reperiendis solertes extitisse: & in cognitione rerum indaganda sagaces: furta omnia fuisse licita: & impunita: Apud lacedaemonios quoque sobrios illos: & acres uiros: cuius rei non adeo ut aegyptiis fides longinqua est non pauci neque ignobiles scriptores: qui de moribus: legibusque eorum memoriam condiderunt: ius atque usus fuisse furandi dicunt. Idque a iuuentute eorum: non ob turpia lucra, neque ad sumptum libidini praebendum comparandamue opulentiam: sed pro exercitio, disciplinaque rei bellicae: factitatum. Quod et furandi solertia: et assuetudo a cueret: obfirmaretque animos adolescentium: et ad insidiarum astus: et ad uigilandi tolerantiam: et obrependi celeritatem, sed enim, M. Cato in oratione quam de praeda militibus diuidenda scripsit: uehementibus, et illustribus uerbis de impunitate peculatus: atque licentia conqueritur. Ea uerba quoniam nobis impense placuerunt adscripsimus. Fures inquit priuatorum furtorum in neruo: atque in compedibus aetatem agunt. Fures publici in auro atque in purpura. Quam caste autem: et quam religiose a prudentissimis uiris, quid esset furtum definitum sit, praetereundum non puto. Nequis eum solum esse furem putet: qui occultet tollit/aut clam surripit. Verba sunt Sabinus ex libro iuris ciuili secundo. Qui alienam rem attrectauit/quum id se inuito domino facere iudicare deberet/furti tenetur. Item alio capite. Qui alienum tacens/lucri facendi causa sustulit furti obstringitur: siue scit cuius sit siue nescit. Hec quidem sic in eo: quo nunc dixi libro: Sabinus scripsit: de rebus furti facendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus secundum ea: quae supra scripsi. furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse: sola mente: atque animo: ut furtum fiat: annitente. Quo circa ne id quidem Sabinus dubitare se ait: quum in dominus furti sit condemnandus: qui seruo suo uti furtum faceret: imperauit.

Auli gellii

Sxoba

AVLI

Disle
quos pep

& q̄ labo
cognouit
tritura si
trices: ne
ac difficil
Q d'est e
ac stati a
nō alere
tem? An
dam n̄eu
causa de
mulieres
arefacere
tanq̄ pulc
cordia: q
ipsi in co
grauitate
commun
animatur
abest: ian
cogniti fa
alatur: &
naturae se
corpore:
tu multo
ro fuit: D
guisille
iam part